

Кыргызстанда шайлоо атаандаштык негизде отту жана шайлоочуларга кенири тандоо мумкунчулугу берилди, ошого карабастан эл аралык байкоочулардын айтымында шайлоо дагы да болсо жакшыртылган процедуралардын жана ачык айкындыктын керектигин баса белгилешти

Бишкек, 5-октябрь 2015-ж. - Кыргызстанда Жогорку Кенешке депутаттарды шайлоо атаандаштык негизде отту жана шайлоочуларга кенири тандоо мумкунчулугу берилди, бирок эл аралык байкоочулардын бугунку алдын ала чыгарылган билдируусундо, шайлоо уюштуруу ыкмалары жакшыртылып жана мындан дагы ачык айкын негизинде откорулушунун керектигин баса белгилешти.

Жаны шайлоо технологияларынын колдонуу менен бирге шайлоо откорууну жакшыртуудагы саясий эрк, ар тараптан ийгиликтуу болгонуна карабастан, биометрикалык каттоонун шашылыш турдо киргизилиши, шайлоочулардын тизмелеринде бир топ кыйынчылыктарга алып келди. Жашыруу добуш беруудогу кооптонуу жана добуш саноодогу орчундуу процедуралык койгойлор жалпысынан тынч турдо откон шайлоого терс корунуш алып келди дешет байкоочулар.

“Бул атаандаштык шайлоолор чыныгы уникалдуу болуп отту, себеби кечки саат 8 ге чейин эч ким алдын ала парламенттин курамын билген жок”, деди ЕККУнун атайын координатору жана кыска мооноттуу байкоо миссиясынын жетекчиси, Игнасио Санчез Амор. “Биометрикалык каттоо жана жаны шайлоо технологияларды киргизуу учун таасирдуу иш-аракеттер жасалды, бирок процедуралык кемчиликтер мындан ары да ишти алып барышын талап кылат”. Кечээ куну откон парламенттик шайлоо кызуу жарыш турундо жана негизги партиялардын абдан тобосу корунгон активдуу угут оноктугун откоруусу менен коштолду, дешет байкоочулар. Президент, шайлоо оноктугу учурунда абдан коп козго алынды жана бир саясий партия анын атагын оз пайдасына колдонду. Административдик ресурстардын бир партиянын кызыкчылыгына колдонулуусу, буга чейин эле койгой болуп келген, бул шайлоодо негизги маселе болуп которулгон жок, дейт билдируудо.

“Кечээ куну откон шайлоо ачык болду, жана шайлоочулар коп атаандаштардын ичинен эркин тандай алышты”, деди Меритксель Матео Пи ПАСЕ делегациясынын жетекчиси. Ошого карабастан, Кыргызстан шайлоо укуктук базасын оркундотушу зарыл, тактап айтканда, баардык жарандардын шайлоого катышуу конституциялык укуктарын гарантиялык турдо иш жузуно ашыруусу керек. Андан тышкары, шайлоо кампаниясы жана саясий партиялардын каржы маселелери айкындуу болушу зарыл.

Шайлоочулардын тизмеси мамлекеттик бирдиктуу калк реестрине негизделген жана бул шайлоодо биринчи жолу биометрикалык каттоо шайлоочуларды аныктоо жана шайлоо эрежелерин бузуу мумкундугун чектоо жана шайлоочулардын ишенимин арттыруу максатында колдонулду. Бардык жарандарды калктын реестрине тушурууго карата болгон аракеттерге карабай, айрым шайлоочулар биометрикалык мааламаттарын беришкен жок. Мунун бирден бир себептерини алардын маалыматтын корголушу тууралуу тынчсызданганы болду. Шайлоочуларды жаны каттоо система менен тааныштыруу учун коомдук маалымат оноктугу жургузулгондугуно карабай, берилген маалымат жетишсиз болду дешет байкоочулар.

Борбордук Шайлоо Комиссиясынын (БШК) отурумдары партиялардын окулдуруно, массалык маалымат каражаттарына, жарандык жана эл аралык байкоочуларга ачык болду. Бирок БШКнын иштоо усулдары, анын ичинде формалдуу эмес “жумушчу отурумдарын” откоруусу, жана анын веб-сайтында жаныртылган жана толук маалыматтын жетишсиздиги БШКнын ишинин ачык-айкындыгын томондотту. БШКнын чечимдери жана токтомдору ар дайым эле мыйзамдын негизинде болгон жок жана кээ бир учурларда туздон туз мыйзамга каршы келип жатты. Аймактык жана участкалык шайлоо комиссияларына жалпы жонунан ишеними арттырылып тургандыгы байкалып турду.

«Түз эфир дебаттар шайлоочуларга кандидаттарды салыштырганга мүмкүнчүлүк берди жана кампанияга жандуу өтүшүнө салым кошту» – Ивана Добесова, ЕККУнун ПА делегациянын башчысы айтты. «Мындай көрүнүш саясатчы телевизордун көрүчүлөрүнө чыкканы бул региондо көп көрүнүш эмес»

Массалык маалымат каражаттары талапкерлерге оз коз-караштарын билдируусу учун дебаттар жана саясий жарнамалар аркылуу мумкунчулук тузуп берди. Бирок жанылыктардагы кампания тууралуу материалдар жана болуп жаткан иш чаралар боюнча беруулор акы толонгон баяндамалардан турду. Копчулук массалык маалымат каражаттарында чектелген жанылыктардын жана ошондой эле, аналитикалык изилдоонун жетишсиздигинен шайлоочуларга объективдуу маалыматтын жетуусун томондотту деп билдирет. Партиялардын кампаниясы жана платформасы тууралуу редакциялык баяндоонун жетишсиздиген улам, мамлекет тарабынан каржыланган ММКларда Президент жана башка мамлекеттик даражалуу кызматкерлери тууралуу ашыкча он тариздеги макалалар жана беруулор озгочо козго урунуп турду.

«ЕБ жана Европалык Парламентарийлер Кыргызстанды колдоону улантат жана шайлоо системаны жакшыртканына жардам берүүгө даяр».- Рычард Цзарнецки, ЕП делегациянын башчысы айтты. «Бул биздин экономикалык жардам болот демократиянын өнүккөнүнө».

Талапкерлерди каттоо инклюзивдуу болду, Борбордук шайлоо комиссиясы талап кылынган документтерин тапшырган жана шайлоо депозиттерин толугон 14 саясий партиянын баарынын талапкерлеринин тизмелерин каттады. Каттоо учурунда аялдар, улуттук азчылыктар, жаштар жана мумкунчулугу чектелген адамдар боюнча квоталар сакталды, бирок ал квоталарды каттоодон кийин сактоо тууралуу жоболордун жоктугу алардын натыйжалуулугун бошондотот, дешет байкоочулар.

Бул шайлоолор биринчи жолу жылдын башында кошумчалар киргизилген 2011- жылы шайлоо мыйзамына ылайык өттү. Ошол эле убакта бул мыйзам жакшы негиз түзгөнү менен, демократиялык шайлоо өткөрүүдогу кемчиликтери бар. Шайлоо мыйзамына тактыктар киргизилиши менен жакшы эрежелер түзүшүнө шарт тузулуп жана мыйзамдын бир тарап иштешине себеп болот. Шайлоо мыйзамы кампанияны каржылоо жана акча салуу жаны акчанын чегин көзөмөлдөйт, бирок партиялар шайлоого чейин шайлоодон кийин кылдат отчетту тапшырыш керек.

«Шайлоо администрациясы көп кадам кылды шайлоо процести жакшы өткөргөнү. Бирок, жакшыраак процедуралар жана ачыктык керек шайлоону тамырынын өзгөртүш үчүн» элчи Борис Эрлек, ЕККУ\ДИАУБ узак мөөнөттөгү миссиянын башчысы. «Өзгөрүүлөр болсо шайлоо мыйзамдын гармоназацияладан көз каранды тактам айтканда фундаменталдуу жерлери

Жарандык коом шайлоого активтүү байкоо жүргүздү. Бирок, борбордук шайлоо комиссиясы тышкы байкоочуларды шайлоого 30 күн калганда аккредитация кылып баштады. Ошол себептен тышкы байкоочуларга шайлоо процессине толук байкоо жүргүзүлүшү чектелди,

Шайлоо куну тынч болгону менен жана 95 процент шайлоо участкасында шайлоо процесси жакшы бааланганы менен, көп шайлоочулар өздөрүн шайлоо тизмесинен таба алган жок. Биометрикалык идентификациялоо аппарат жана бюллетен сканер жакшы иштегени менен айрым техника иштебей калган учурлары шайлоо процессин токтотуп турду. Учтон бир шайлоо участкаларында добуш саноо процесси сынга кабыл алынды. Ушундай көрүнүш чочулоо жаратат жана табуляция процесси терс бааланган көп регионалдык шайлоо комиссияларында байкалды.

Кошумча маалымат учун конкат:

Томас Раймер, ОБСЕ/БДИПЧ, +996 775 975 645 или +48 609 522 266, thomas.rymer@odihr.pl

Андреас Бэйкер, ПА ОБСЕ, +996 770 530 680 или +45 60 10 81 26, andreas@oscepa.dk

Чемован Чахбазиан, ПАСЕ, +33 6 50 68 76 55, chemavon.chabhazian@coe.int

Тимоти Боден, Европарламент, +996 770 530 875 or +32 473 844 450,
timothy.boden@ep.europa.eu